

20. 01. 2014

Maa- ja metsätalousministeriö
PL 30
00023 VALTIONEUVOSTO

HARE Nro *MMY022:00/2008* 1(7)

INARIN KALASTUSALUEEN LAUSUNTO KALASTUSLAIN KOKONAISUUDISTUKSESTA

1. Kalastusalue näkee lakiesityksessä hyvänä hallinnon peruseriaatteena, sen että perustuslain yhdenvertaisuus tavoite on kirjattu sitä sivuaviin pykäliin.

Kuitenkin Kalastuslakiesitys ei tunnista riittävän selvästi Ylisen-Lapin kalastuksia osana ihmisten jokapäiväistä elämää, kulttuuria ja elämäntapaa. Mikään EU- tai kotimainen säännös ei estä kirjaamasta valmistumassa olevaan kalastuslakiin selvästi kotitarvekalastusta. Se on ihan eri muuta, kuin vapaa-ajan kalastus. Millään nykylain voimassa olevalla säännöstellä ei voida pakottaa täällä eläjiä kuulumaan vapaa-ajan kalastajien säännösten piiriin, sillä heidän kalastuksillaan on edelleen merkittävä osuus toimeentulossa.

Korjausesitys lakiin.

Kotitarvekalastus on kirjattava selkeästi omana ryhmänä lakiin. Se ei ole keltään pois, eikä sorra kenenkään oikeutta.

Kotitarvekalastajat pyydykset ovat isorysää ja troolia lukuun ottamatta samat kuin kaupallisella kalastajalla. Kotitarvekalastajien pyydysmääriä ja pituuksia voidaan säädellä joko kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmassa tai sitten asetuksella.

2. Lakiesityksen 1 luvun 4§:n määritelmät kohdat 5 a ja b sekä c kaipaavat selvennystä.

Vaelluskalavesistön määritelmä on edelleen epäselvä ja erilaisia laintulkintoja aiheuttava. Lainvalmistelussa lienee unohdettu, että Suomi on pitkä maa. Siinä missä eteläisessä osassa maata joet virtaavat vapaina syksyllä, on täällä suuremmatkin kosket viimeistään marraskuussa umpijäässä. Virtavedet säännöstelemättömissä luonnonjoissa ja puroissa vaihtelevat sademäärien ja sulamisvesien määrän johdosta. Kuivina kesinä vedet lähes seisovat suvannoissa, kun taas toisena kesänä sama suvanto on vuolas joki.

Korjausesitys lakiin.

Kohta b) on tarpeeton ja kohta c) mainittu peruste jääpeitteen paksuudesta ei ole riittävä peruste kalastettaessa pohjoisimmilla alueilla. Erilaiset tulkinnat poistuisivat, mikäli sanotut vedet määriteltäisiin kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmassa (kuten nyt Inarin kalastusalueen kalastussäännössä) ja jonka ELY ennen sen käyttöönottoa hyväksyy.

Uudessa yhtäläillä kuin voimassa olevassa kalastuslaissa mainitut määritelmät aiheuttavat sekaannusta sekä monenlaisia tulkintoja niin kalastajissa kuin eri viranomaistahoissa. Kyseinen määritelmä aiheuttaa myös tahatonta sekä tarkoituksellista säädöksen rikkomista eritoten arvokkaissa Inarin vaelluskalavesistöissä. Kyseinen määritelmän soveltaminen on vaikeaa, sillä täällä säännöstelemättömissä jokivesissä on suuret virtausten muutokset. Tällöin on lähes mahdotonta perustellusti laittaa viranomaisten kiinteitä paaluja rannalle virtapaikan merkiksi.

Hakemalla yleiskalastusrajoituksia jokialueille 2 luvun 54§.n nojalla asetta 25% kokonaisvesimäärästä koskeva rajoitus hankaluuksia kalastusalueilla, joissa

tällaisten vesien määrä on merkittävä kuten 10§:n mainituilla vesialueiden kalastusalueille.

Sama asia tulee esille myös 6 luvun 46§:n rajoituksia määrättäessä.

1 luvun 4§:n kohta 8 kohta, teksti koukuilla varustettuna tulisi poistaa.

Viehe ja perhokalastuksessa käytetään myös keinotekoisesti valmistettuja pyytöjä, joiden tarkoitus on tartuttaa kala hampaistaan (koskee erityisesti lohta ja taimenta) kiinni. Lisäksi esim. kalastuskieltoalueilla tai rauhoitusaikana ei jäisi tulkinnan varaa, onko henkilö kalastamassa vai harjoittelemassa. Näin kalastus koukuttomalla keinotekoisella vieheellä tai perholla olisi aina kalastusta.

3. Oikeus Ylä- Lapin kalastuslupa. 2 luvun 10§:ssä 1 momentin kirjaus on ristiriidassa 2momentin tekstin kanssa. Nykylain mukaisesti sanottujen kuntien asukkaat ovat kalastusoikeutensa kalastuksen rajoitusmääräysten rajoissa saaneet kalastaa vapaasti momentissa mainituilla valtion vesialueilla.

Korjausesitys lakiin.

Lakiesityksen kohta tulee kirjata yksiselitteisen selvästi niin, etteivät nykylain mukaiset kalastusoikeudet paikallisilta muutu muuten kuin, että vapaa kalastusoikeus koskee vain omaa kotikuntaa. Metsähallituksen kalastuslupien myynti on aivan selvää muiden kuntien asukkaille, sen perusta ovat kalakantojen tila, sekä Ylä-lapin kalastusasioiden yhteistyöryhmän suositukset.

4. 2 luku 7§ Yleiskalastusoikeudet

Edellä 1 ja 2 momentit esitetään kuulumaan; Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettut oikeudet eivät koske vaelluskalapitoisia jokia sekä vesistöjen virtapaikkoja.

Onginta-, pilkintä- ja viehekalastuskilpailuja sekä muita vastaavia tilaisuuksia varten, on saatava kalastusoikeuden haltijan lupa.

5. Kalastuksen hoitomaksu kaikille 18 vuotta täyttäneille, jotka harjoittavat muuta kalastusta kuin pilkkimistä ja onkimista on perusteltu. Kalastustoiminnan rahoitus ei muuten onnistu, ellei eduskunta osoita sitten puuttuvia miljoonia budjetista.

6. Kalastusalueen yleiskokous 25§.

Ongelmaksi on osoittautunut ja suuritöiseksi sekä paljon rahaa vieväksi selvittää kuinka paljon mikäkin kunta, Metsähallitus, tai muu valtion hallinto, yhteismetsä, osakaskunta tai yksityinen omistaa vettä kalastusalueen toimintapiirissä.

Korjausesitys lakiin.

Maanmittauslaitos on lain muutoksella määrättävä toimittamaan valtion kustannuksella kalastusalueen pyynnöstä ao. kalastusalueen vesialueiden omistusluettelo kalastusalueelle. Siinä on oltava vesialueen omistajan kiinteistörekisteri numero, omistajan nimi ja osoite, sekä omistettu tai hallinnoima vesihehtaarien määrä. Edellä mainittua tietoa tarvitsee kalastusalue (kalatalousalue) jakaessaan vesialueiden omistajille omistajakorvausrahat, joissa vesialueiden omistusehtaarit ovat keskeisessä asemassa. Toiseksi on kokousedustajan kiistattomasti kalatalousalueen kokouksessa pystyttävä näyttämään mitä vettä ja kuinka paljon hän omistaa tai hallitsee.

Tarkastusmahdollisuus on oltava kokouksessa voimassa olevasta maanmittauslaitoksen toimittamasta luettelosta.

Toiseksi 25§:n kalatalousalueen päätösvaltaa käyttää yleiskokous. Ehdotetun lain mukaan saisi Inarin kalatalousalueen kokoukseen lähettää yhden edustajan:

- 1) osakaskunta, jossa on vesialuetta vähintään 100 hehtaaria.
 - 2) osakaskuntiin kuulumattomien, pinta- alaltaan vähintään 100 hehtaarin kokoisten vesialueiden omistajat;
 - 3) sellaiset kalatalousalueeseen kuuluvien osakaskuntien tai osakaskuntiin kuulumattomien vesialueiden omistajien yhteenliittymät, joiden hallinnoiman vesialueen yhteenlaskettu pinta-ala on vähintään 100 hehtaaria;
- Jokainen 23§:n 2 momentissa tarkoitettu valtakunnallinen järjestö.

Erityisperusteisten kalastusetuksien haltijat yhden edustajan (ennen ei yhtään) Kalatalousalueen yleiskokouksessa on kullakin vähintään 1000 hehtaarin vesialueomaisuutta edustavalla edustajalla kolme ääntä, vähintään 500 mutta alle 1000 hehtaarin vesialueomaisuutta edustavalla edustajalla kaksi ääntä, muita jäseniä edustavilla edustajilla yksi ääni. Valtakunnallisilla ympäristöjärjestöillä on kalatalousalueen yleiskokouksessa oikeus yhteen asiantuntijaedustajaan, jolla on kokouksessa läsnäolo- ja puheoikeus, mutta ei äänioikeutta.

Korjausesitys lakiin

Inarijärvellä ja sivuvesillä erityisperusteiset kalastusoikeudet, (erityiset etuudet) kattavat noin 2/3 järven vesialueesta ja selkävesien yleisvedet n. 1/3 koko vesialueesta. Tähän perustuen lakiin on saatava erityisperusteisten kalastusetuksien haltijoille 10 edustajaa, joilla kullakin on yksi ääni kalatalousalueen kokoukseen.

Kalatalousalueen käyttö- ja hoitosuunnitelmaan aidosti sitoutuminen koko laajan kunnan – pinta-ala on noin kaksi kertaa entisen Uudenmaanlänin pinta-ala - alueella, edellyttää erityisperusteisten kalastusoikeuksien haltijoiden vahvaa osallistumista täysimääräisinä äänestäjinä kalatalousalueen kokouksessa.

Inarin kunnassa on 10 rekisterikylää, joissa valtaosin erityisperusteisten kalastusoikeuksien omaavat asuvat. Rekisterikyliä ovat Akujärvi, Kirkonkylä (Inari) Ivalo, Kaamanen, Koppelo, Näätämö, Paadar, Paatsjoki, Törmänen ja Väylä. Paras sitoutuminen saavutettaisiin, kun jokainen rekisterikylä saisi valita yhden erityisperusteisen kalastusoikeuden omaavan ja rekisterikylän alueella asuvan edustajan kalatalousalueen kokoukseen. Tämä olisi parasta kalastuksen paikallishallinnointia.

Kalastusalueen hallitus on yhteistoimintaelimenä sopiva kutsumaan kolmivuositain rekisterikylien erityisperusteisten kalastusoikeuksien omaavat niiden edustajien valitsemiskokoukseen. Tässä kokouksessa kunkin paikalla olevan rekisterikylän edustajat valitsevat enemmistöäänien periaatteella kunkin rekisterikylän edustajan kalastusalueen (kalatalousalueen) kokoukseen.

Kalatalousalueen varsinainen tai ylimääräinen kokous järjestäytyessään tarkastaisi heidän nimeämisen, samoin kuin muidenkin kokoukseen osallistujien valtuudet lain säännösten mukaisesti.

Nyt on ratkaistava ennen uuden kalastuslain hyväksymistä erityisperusteisten kalastusoikeuden omaavien saanto kalastukseen valtion veteen, suhteessa nykyisiin Metsähallinnon kalastussaantoon. Tilojen asiakirjanäytöt ovat selvät ja kiistattomat erityisperusteisten kalastusoikeuksien osalta, eikä niitä KO:n tuomion 1997 ja suoritettun kiinteistömääritystoimituksen jälkeen 2010 – 2011 jälkeen kukaan ole kiistänyt eikä erityisperusteisten kalastusoikeuksien ja erityisten etuuksien osalta. Tähän perustuen, Inarin osalle, (ja tietysti muualle Ylä-Lappiin) lakiin on saatava säädös, jossa erityisperusteisten kalastusetuuksien omistajat saavat 10 edustajaa kalatalousalueen kokoukseen. Kokouksessa heillä kullakin on yksi ääni. Kokousedustajan on asuttava rekisterikylän alueella.

Sen sijaan erityisperusteisen kalastusoikeuden omaavan kalastus ei ole sidottu rekisterikylässä asumiseen.

Kalastusalue lähettää edellä mainittuun korjausesitykseen viitaten tämän lausunnon liitteenä perusteellisen asutus- ja väestöhistoriallisen, sekä niihin kiinteästi liittyen yksityisten tilojen perustamisen oikeushistorian erilliselvityksen (Liitteet 1 ja 2). Tilojen perustamisasiakirjoihin ja myöhemmin tilallisten ja kanta- asukkaiden ylimuistoksen nautinnan todisteluun perustuneet erityisperusteiset kalastusoikeudet (erityiset etuudet) ovat nykyisin sekä KO:n vuonna 1997 vahvistamia, että erillisellä maanmittaus- laitoksen kiinteistörekisteri toimituksella merkitty kiinteistörekisteriin vuosina 2010-2011.

7. Nykyisen lain mukaan on kalastusalue voinut lain sallimissa puitteissa asetta kalastuksen rajoituksia. Se on myös merkinnyt rajoitukset kuhunkin veteen rannoille ja rajoituslipuin veteen.

Korjausesitys lakiin.

Uudessa laissa ei mainita kuka vastaa kalastusrajoitusten kuuluttamisesta, ilmoituksista, maastoon ja veteen merkinnän kuluista. Tietenkin voisi ajatella, että se joka säännön vahvistaa, se myös maksaa. Lakiesityksen mukaan kalatalousalue esittää ELY:lle käyttö- ja hoitosuunnitelmassaan kalastuksen rajoittamiset ja muut kalastukseen ja kalataloustoimintaan, sekä kalavesien kuntoon liittyvät toimet tilanteen vaatimusten mukaisesti sen lisäksi mitä kalastuslaissa sanotaan. Tämä on selvää mutta, kun nykyisen lain mukaisesti kalastusalue on antanut kolmivuotisen kalastussäännön on sen lopussa merkintä; tämän kalastussäännön vastaiset teot ovat virallisen syytteen alaisia. Kalastuslakiin olisi ehdottomasti saatava sama määräys, onhan se ELYN:n – viranomaisen – nyt vahvistama.

Olisi hyvä kytkeä myös RKTL:n edustaja maakuntakohtaiseen neuvottelukuntaan, tutkimuksen merkityksen korostamiseksi päätöksissä.

Korjausesitys lakiin

Uusien rajoitusmerkkien hankinnasta ja maastoon sekä veteen asentamisesta ja pois ottamisesta tulisi vastaamaan ainakin rahallisesti ELY. Nykyisin Inarin kalastusalueella on neljässä kalasatamassa isot moniväriset opastaulut, jossa on näkössä Inarin kalastusalueen kalastussääntö ja muuta siihen liittyvää ilmoitusta. Maastossa on 118 erilaista taulua. Vesistöissä 30 rauhoitusalueen ulkorajalippua.

8. Kalastuksen valvonnan järjestäminen 27§ 4 momentin mukaisesti kalatalousalueella.

Kalastuksen valvonta nykyisen lainpuitteissa on samanlaista kuin uuden lainkin mukaan. Kalatalousalue on ainakin täällä tässä paljon vartija. Toiminta tapahtuu sen laatiman kalastuksen valvojien toimenpideohjeen mukaisesti. Onpa viranomaiset ottaneet siitä apua omaan käyttöönsä. Kun osakaskunnilla ei ole koulutettuja ja ELY:n hyväksymiä kalastuksen valvoja, eikä kalustoa, eikä rahaa valvonnan järjestämiseen, on sekin homma ikään kuin liukunut kalastusalueelle. Se on ollut mahdollista niiltä osin kun kalastusalueen valvojat ovat yksityisten vesissä valvoneen kalastusalueen kalastussäännön ja tietenkin kalastuslain noudattamista. Kalastuksen valvonta on taatusti viranomaisluontoista ammatti-ihmisten työtä, eikä siihen ole jokaisesta.

Korjausesitys lakiin.

Vaikka osakaskunnat liittyisivät paikoin yhteen, ei niillä ole mahdollisuutta palkata valvoja henkilöstön kalastuksen valvontaan. Toiseksi ei heillä ole kalastuksen valvoja kouluttamattomuuden vuoksi, eikä kalustoa järjestää riittävää tai edes satunnaista kalastuksen valvontaa.

Valvonta on kyllä mahdollista hoitaa kalatalousalueen toimesta, kun tehtävään on valtion toimesta osoitettu erillinen määräraha. Valvoja ei ole mahdollista hankkia, eikä kouluttaa tehtävään, ellei ole tiedossa hyvissä ajoin vuoden alussa, paljonko tehtävään on rahaa. Toiseksi on saatava hankintamääräraha sellaisen valvontaveneen hankkimiseksi, joka sopii valvontaparin työskentelyyn kalustoineen ml. työturvallisuus. Vaatimusten mukaista valvontaveneettä ei kalatalousalue pysty hankkimaan.

9. Kalatalousalue hallinnon toimintaedellytysten turvaaminen uudessa kalastuslaissa.
Korjausesitys lakiin.

Kalatalousalueen hallinnointi on ainakin lohikalavaltaisilla, paljon vesistöjä sisältävillä alueilla vähintään puolipäiväistä työtä. Uudessa kalastuslakiesityksessä tulisi olla KalL 27§:n lopussa sama maininta kuin KalL 25 §:n lopussa. Tarpeellisista asioista säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

Tavoitteena on ehdottomasti oltava kunnan keskeisellä toimintaan hyvin sopivalla paikalla saada kalastusalueelle toimitila. Se olisi hyvä olla, joko valtion tai kunnan kiinteistössä. Siellä säilytetään kalatalousalueen tuottamia asiakirjoja arkisto-ohjeen mukaisesti 30 vuotta, ennen maakunta-arkistoon siirtämistä. Siellä on kalastusalueen toimisto, kaikkine tarpeellisine toimisto- ja yhteydenpitovälineineen, sekä hallituksen kokoustilat. Siellä on kalastusalueen virallinen ilmoitustaulu ja asiointi piste. Siellä säilytetään kalastusalueen kiinteää ja irtainta omaisuutta. Sinne tulee kalastusalueen posti. Siellä säilytetään takavarikoituja pyydyksiä niin kauan kunnes poliisi voi ne vastaanottaa. On hiukan kohtuutonta, että näin laajaa toimintaa pyöritetään isännöitsijän (toiminnanjohtajan) kodista ml. kalastajien asiointikäynnit.

10. 124§ Erytisperusteista kalastusetuutta koskevan epäselvyyden tai riidan ratkaiseminen.

Korjausesitys lakiin.

Ylä- Lapin osalta laissa on oltava määräys, että valtion kustannuksella selvitetään välittömästi lain voimaantulua erityisperusteiset kalastusoikeuksien vesialueiden sijainti rajoineen ja niissä kalastuksen laajuus tiloittain. On siis selvittävä kiinteistökohtaisesti tarkka kalastusalueiden sijainti, sekä maastossa (vedessä), että karttoihin. Samoin on selvittävä ja merkittävä alueiden laajuus ja määrät kiinteistökohtaisina. Luontevimmin ja parhaiten edellä luettu toteutuu, kun siihen varataan määräraha, jolla erityisperusteiset vedet ja kalastusoikeudet viedään tehtyjen toimitusten asiakirjojen mukaisesti karttoihin kunkin tilan osalta.

Lain mukaan omaisuus nauttii perustuslain suojaa. Erityiset etuudet ovat osa tilojen ulottuvuutta ja niiden aineellista omaisuutta. Tällä hetkellä tilojen erityisenä etuutena ja aineellisena omaisuutena olevaa kalastusoikeutta mm. kirjatuissa kalastuspaikoissa käyttää Ylä- Lapin alueella kuka tahansa maksullisen tai maksuttoman kalastusluvan Metsähallitukselta hankkinut.

Kenelläkään ei tosiasiallisesti ole mahdollisuutta sitä edes omalle tilalle kirjatussa kalastuspaikassa estää, koska kaikki kalastuspaikkojen ja alueiden rajat ovat käymättä ja niiden tarkka sijainti karttoihin merkitsemättä. Metsähallitus ei myöskään mitenkään huomioi kalastuslupia luovuttaessaan näiden yksityistilojen aineellisena omaisuutena olevien kalastuspaikkojen ulosrajausta luovuttamiensa kalastuslupien ehdoissa, vaan kirjoittaa lupia, kuten ne koskisivat myös näitä tilojen kalastuspaikkoja. Tätä ei huomioida näin ollen mitenkään myöskään Metsähallituksen ja muiden viranomaisten suorittamassa kalastuksen valvonnassa. Tällä tavoin kaikki Metsähallitukselta valtion veteen kalastusluvan hankkineet tulevat MH:n luvalla kalastaessaan tietämättäänkin käyttäneeksi yksityistiloille ja yksityisille kuuluvaa kalastusoikeutta ja omaisuutta, ilman oikeuden omistajalle kuuluvaa korvausta kalastuksesta tai saaliista ja kalastusoikeuden käytöstä.

Koska alueen tilat ovat ylivoimaiselta valtaosaltaan yksityishenkilöiden omaisuutta, loukkaa vallitseva tilanne, 1.3.2000 voimaan tulleen perustuslain 6§ määräystä, joka sisältää määräyksen yhdenvertaisuudesta lain edessä sekä yleisen syrjintäkiellon.

Kalastuslakiluonnoksen 33 § Ylä-Lapin kalastusasioiden yhteistyöryhmän kokoonpano ei lakiesityksessä vastaa vallitsevaa oikeudellista tilannetta.

Korjausesitys lakiin.

Ryhmään on lisättävä nimettyjen tahojen lisäksi kotitarve ja erityisperusteisten kalastusoikeuksien edustus. Yhteistyöryhmä on kuntakohtainen ja kullakin taholla on yksi edustaja.

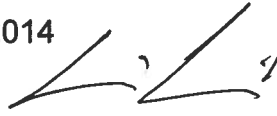
Asiaselvitys:

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt lausuntoja uuden kalastuslain hallituksen esitysluonnoksesta. Lausunnot on pyydetty toimittamaan MMM:lle 24.1.2014 mennessä.

Inarin kalastusalueen päättämänä 15.1.2014

Kalastusalueen hallituksen puheenjohtaja Kari Kyrö

Kokouksen pöytäkirjan pitäjä

Hannu Paananen

- LIITTEET: 1 Saamelaisten kollektiivistä kalastusoikeutta ei ole.
2 Inarin saamelaisiin kohdistuvista oikeustilan muutoksista.
3 Martti Peltomaan eriävä mielipide

Saamelaisten kollektiivista kalastusoikeutta ei ole!

Tilallisten oikeutta heidän perinteisesti käyttämiinsä alueisiin erityisesti kalastuksen osalta heikentäisi entisestään oikeusministeriön kaavailema ratkaisumalli, jossa saamelaisten maankäyttö ja kalastus perustuisi "käyttöoikeusratkaisulle ja yhteishallinnolle", jossa saamelaisilla olisi veto-oikeus.

Kaavailluratkaisumalli loukkaisi perustuslain 15 §:n turvaamaa omaisuudensuojaa isossa jaossa rajoin määritetyn alueen osalta ja perustuslain 17 §:n tarkoittamaa yksityisluontoista tilojen käyttöoikeutta yhteiskäytössä olevan alueen osalta (esim. Inarinjärvi).

Niinpä ILO-sopimuksen ratifioimista varten ehdotettu ratkaisumalli, joka perustuisi käyttöoikeusratkaisulle ja yhteishallinnolle, ei ole oikeudenmukainen tapa vahvistaa tilallisten oikeuksia heidän perinteisesti käyttämiinsä alueisiin sen enempää nykyiseen omistajanhallintaan rinnastuvien oikeuksien osalta kuin myöskään Inarin historiallisen lapinkylän yhteisen alueen käyttöoikeuksien osalta. Porosaamelaisten kollektiivisen kalastusoikeuden turvaamiseksi osalta asiaan ei liity minkäänlaista kiinteistöön sisältyvää oikeusperustetta.

Saamelaisten vaikutusmahdollisuuksien parantamiseksi lainsäädännölliseksi järjestämiseksi on Vihervuoren selvityksestä lähtien kehitelty ratkaisumallia, jossa saamelaisten maankäyttö ja erityisesti poronhoito perustuisivat käyttöoikeusratkaisuille ja yhteishallinnolle, kun taas veromaita tai Lapinkyliä koskevat yksityisoikeudelliset vaatimukset tulisivat erikseen selvitettäviksi muussa menettelyssä. Molempia ehdotuksia on paikallisella tasolla vastustettu.

Oikeusministeriö on Lapin maa- ja metsätalouden tutkimuksen julkistamistilaisuuden (2006) jälkeen esittänyt saamelaisten yhteiskäytössä olevan alueen osalta yhteishallintomallin järjestämistä. Se on kuitenkin ristiriidassa metsästystä, kalastusta ja kiinteään asumiseen perustuvaa poronhoitoa harjoittavien maankäyttöoikeuksien osalta, koska lapinkylien saamelaisten perheiden oikeudet ovat olleet yksityisluontoisia oikeuksia, mutta eivät kollektiivisia oikeuksia.

Lapinkylien saamelaisten oikeuksien yksityisluontoisuus edellyttää kuitenkin oikeuksien tilakohtaisuutta. Saamelaisten kiinteistökohtaisen maankäyttöoikeuden eriyttäminen yhteishallinnolle ja käyttöoikeuksien erottaminen kiinteistöjen sisällöistä ei voi siksi olla riittävä tapa vahvistaa oikeuksia heidän perinteisesti käyttämiinsä alueisiin. Porosaamelaisilla ajallinen näyttö perinteisten alueiden käytöstä on kyseenalainen ja ajallisesti paljon lyhyempi

kuin tilan veromaille perustaneilla lapinkylien perillisillä.

Yksittäisten vanhojen tilojen osalta voidaan eittämättä kysyä: Onko Suomen valtio tunnustanut omistus- ja hallintaoikeuden niihin vanhoihin 1800-luvulla perustettujen tilojen määritettyihin alueisiin, joilla tilojen saamelaiset (saamelainen perhe) ovat perinteisesti asuneet? Yksiselitteinen vastaus on: Ei ole.

Kun omistus- ja hallintaoikeus edellyttää "oikeushenkilöä", niin ILO:n alkuperäiskansoja koskevan yleissopimuksen nro 169:n 14 artiklan tarkoittama omistusoikeus ei voi tarkoittaa saamen kansaa kollektiivina, sillä "kansalle" ei ole mahdollista muodostaa omistusoikeudellista kiinteistöä toisen kansan hallinnoiman alueen sisälle. Mahdollinen yhteishallintoelin taas ei voi olla lapinkylien alkuperäiset saamelaiset ja tilan veromaille perustaneet päätöksenteossa syrjäyttävä elin, koska lapinkylien alkuperäisten saamelaisten ja lappalaisten omistus- ja maankäyttöoikeudet ovat kiinteistökohtaisia oikeuksia. Niiden päälle ei voida muodostaa kiinteistöjärjestelmästä erillään olevia kalastusoikeuksia.

Onko Suomen valtio vahvistanut lapinkylien alkuperäisten saamelaisten ja lappalaisten omistusoikeuden heidän käyttämiinsä alueisiin (perintö- ja veromaihin) sitovalla ja riittävällä tavalla? Onko Suomen valtio vahvistanut lapinkylien alkuperäisten saamelaisten ja lappalaisten maankäyttöoikeudet lapinkylien yhteisiin alueisiin sitovalla ja riittävällä tavalla? Inarin vanhojen tilojen osalta yksiselitteinen vastaus molempiin kysymyksiin on: Ei ole.

Ainoat asianmukaiset toimenpiteet ja menettelyt, joilla vahvistetaan ILO-sopimuksen tarkoittamien "näiden kansojen" eli lapinkylien alkuperäisten saamelaisten ja lappalaisten oikeudet veromaihin ja oikeudet käyttää lapinkylien hallintoalueeseen kuuluneita yhteisiä alueita, on Suomen suuriruhtinaskunnan toimesta muodostettujen kiinteistöjen aineellisen sisällön omistusoikeuden vahvistaminen asianmukaisin kiinteistötoimituksin ja käyttöoikeuden määrittäminen yhteisten alueiden kiinteistökohtaisena oikeutena niin kuin se on lapinkylien hallintoaikana ollut.

Tänä päivänä Suomeen vuoden 1852 jälkeen muuttaneiden poronomistajaperheiden jälkeläiset ovat hyvin edustettuina Saamelaiskäräjien johdossa. Sen sijaan, että he vetoaisivat maakirjoihin, he nojautuvat alkuperäiskansan ominaisuudessaan yleisiin etnisiin oikeuksiin, vaatien että "maa, joka on otettusaamelaisilta, on palautettava heille".

Kollektiivi "vaeltavien paimentolaissaamelaisten jälkeläiset", joiden maanomistus- ja käyttöoikeudet Suomen valtio on jo vahvistanut sitovalla ja riittävällä tavalla lapinkylien alkuperäisten saamelaisten ja lappalaisten perinteisesti käyttämälle alueelle, ei voi olla ILO-sopimuksen tarkoittama "tämä kansa", jonka omistus- ja hallintaoikeuden edellytetään perustuvan alkuperäiseen asumiseen. Lapinkylien alkuperäisten kiinteästi asuneiden saamelaisten ja lappalaisten jälkeläisten maaomaisuudet perustuvat maakirjoihin, joiden

laillisuutta Suomen taholta ei ole kiistetty, mutta joista piittaamatta Suomen valtioon maa- ja vesioikeuksia saamelaisalueella vaeltavien paimentolaissaamelaisten jälkeläisten eduksi järjestellyt.

Ei voida missään tapauksessa pitää oikeudenmukaisena sitä, että Suomen valtio on isojaon yhteydessä ottanut lapinkylien (siida) kiinteästi asuneilta alkuperäisiltä saamelaisilta ja lappalaisilta hallintaansa veromaita tai osia veromaista. Ei voida pitää oikeudenmukaisena myöskään sitä, että isojaon yhteydessä lapinkylien alkuperäisiltä saamelaisilta ja lappalaisilta otetut maat ja kalavedet palautettaisiin aikaisempina vuosisatoina vaeltavien paimentolaissaamelaisten jälkeläisille "yleisten etnisten oikeuksien" nojalla, jollaiseen oikeusministeriö yrittää saada ratkaisuaan saamelaisten eduksi.

Ei voida myöskään pitää oikeudenmukaisena sitä, että Suomen valtio on lapinkylien alkuperäisiä saamelaisia ja lappalaisia kuulematta salamyhkäisesti muodostanut uusia kiinteistöjä, kuten Suomen valtio ja lohkokunnat, jollakin julkituomattomalla kiinteistötoimituksella muodostaen nämä kiinteistöt lapinkylien alkuperäisiltä saamelaisilta ja lappalaisilta otetuista veromaista ja lapinkylien perheiden yhteiskäytössä olevista "ei kenenkään" alueista.

Erinomaisen mielenkiintoinen tosiasia on, että Metsähallituksen alueet Lapissa on kaikessa hiljaisuudessa muodostettu kiinteistöiksi vasta aivan viime vuosien aikana, todennäköisesti osana valmistautumista ILO-sopimuksen ratifointiin ja toteuttamiseen käytännön tasolla.

Asiantuntijoiden maa- ja vesioikeusselvitysten ja –tutkimusten perusteella Suomen valtio on riistänyt lapinkylien alkuperäisten saamelaisten ja lappalaisten maanomistusoikeudet niihin alueisiin, joita he ovat perinteisesti käyttäneet ja joille samoille alueille aikoinaan muodostettiin tiloja.

Maa- ja vesialueiden riistäminen on tapahtunut Suomen valtion laatimien säännösten nojalla suoritetuilla kiinteistötoimituksilla. Säännökset on annettu sen jälkeen, kun saamelaisten kiinteistöt, joiden suhteen heillä on omistajanhallintaan rinnastuva oikeus, on perustettu ja laillisesti vahvistettu. Isojakotoimituksella ja vesipiirirajankäyntiin liittyvällä kiinteistönmäärityksellä on toimittu vastoin oikeudellista periaatetta, jonka mukaan kiinteistöä koskeva vanhempi laillinen omistussuhde on ensisijainen peruste uudessa kiinteistönmuodostuksessa.

Vanhojen tilojen kiinteistön suhteen "saamelaisten oikeus heidän perinteisesti käyttämiinsä alueisiin" lapinkylän yhteiskäytössä olevien alueiden osalta merkitsee sitä, että kyseiselle kiinteistölle tulee määrittää metsästystä, kalastusta ja poronhoitoa koskeva käyttöoikeus "valtion maihin" kiinteistökohtaisena käyttöoikeutena. Kyseinen oikeus ei kuitenkaan voi koskea kokonaisuudessaan laissa määriteltyä saamelaisten kotiseutualuetta, vaan Inarissa historiallisen Inarin lapinkylän aluetta eli sitä nimenomaista yksilöityjen saamelaisten

perinteisesti käyttämää aluetta, jolla kiinteistö sijaitsee. Sen mukaan tällaiselle kiinteistölle tulee määrittää metsästystä, kalastusta ja kiinteään asumiseen perustuvaa poronhoitoa koskeva kiinteistökohtainen käyttöoikeus sille alueelle, joka vastaa Inarin lapinkylän alkuperäisten saamelaisten perinteisesti käyttämää "ei kenenkään" aluetta.

Isojakotoimitusta ja vesipiirirajankäyntiä koskevista asiakirjoista eivät paljastu edes ne julkituomattomat saannot ja kiinteistötoimitukset, joilla saamelaisten yksityisluontoisen omistusoikeuden piiriin kuuluvat maa- ja vesialueet (veromaat) olisivat isojaon ja vesipiirirajankäynnin yhteydessä siirtyneet valtion ja lohkokuntien omistukseen. Suomen valtio ei ole ottanut huomioon isojaon ja vesipiirirajankäynnin yhteydessä isojakotilojen osalta saamelaisten yksityisluontoisen omistusoikeuden piiriin kuuluvaa perintömaata, joka 1690-luvulta lähtien on ollut veromaata, ja joka on laillisesti Suomen suuriruhtinaskunnan viranomaisten toimesta aikoinaan 1800-luvulla määritetty.

Maa- ja metsätalousministeriölle

Inarin saamelaisiin kohdistuvista oikeustilan muutoksista

Ketkä perustivat tiloja Lapin veromaille?

Entisen Inarin lapinkylän osalta voidaan todeta sen verran, että Inariin ennen vuotta 1877 perustetuista uudistiloista käytännöllisesti katsoen kaikki johtavat juurensa Lapin kylien veromaista, joille Inarin saamelaisten kantasukujen jäsenet perustivat vuodesta 1757 lähtien uudistaloja omaisuutensa suojaksi.

Inarin maakirjassa vuonna 1875 esiintyvien uudistalojen ja niiden haltijoiden sukujuuret kytkeytyvät valtaosin alkuperäiseen sukuun ja tilansynty perustaan. Joten lähes kaikki Inarin kantatilat johtavat syntyjuurensa ja oikeutensa Inarin kalastajasaamelaisten kantasukujen Lapin veromaihin, kun perilliset lain mukaan perustivat aina itselleen uudistaloja perustaessaan perheen. Toisaalta Inarikin on muiden pohjoisten kuntien tavoin joutunut kokemaan todellisuudessa Norjasta alueelle 1800-luvulta lähtien muuttaneiden porolappalaisten muuttopaineen.

Tutkija Tarja Nahkiaisola on Inaria koskevassa historian pro gradututkimuksessa: Inarin pitäjän asutuskehitys vuosina 1805 – 1910, v.1995, osoittanut, että käytännöllisesti katsoen kaikki Inariin ennen vuotta 1875 perustetut tilat on Inarin alkuperäisten lappalaisten omille veromailleen perustamia.

Vasta 1880-luvulta alettiin Inariin perustaa tiloja muulla perusteella kuin Lapin veromaa perusteella, mikä johtui ensinnäkin lähinnä porolappalaisten muuttopaineesta sekä siitä, että asutuslait antoivat siihen mahdollisuuden. Näiden tilojen perustamisasiakirjojen suhteen on kuitenkin valtavia eroja sillä ennen 1880-lukua perustettujen tilojen peruskatselmuksissa ilmoitetaan laajoista maankäyttö ja kalastusoikeuksista kylänmiesten kanssa yhdessä, joita on vain harvoin enää myöhemmin perustettujen tilojen osalta. Ehkä suurin syy tähän ulkopuoleisten tilojen ja kruununmetsäntorppien syntyyn oli 25.1.1892 annettu asetus eräiden kruunun omistamien maanlajien luovuttamisesta yksityisille henkilöille. Tämän lainsäädännön Haataja sanoo oleellisesti pysäyttäneen uudistalojen perustamisen kruunun metsämaille mutta nyt valtion ja ennen kaikkea sen metsähallinnon ote oli nyt muodostunut Lapissa hyvin vahvaksi. (Kts. myös Wirilander 2001, s.52)

Wirilander on lausunnossaan todennut, että Kemin Lapin maan lappalaiset, mihin Inarikin kuului, olivat osaksi metsä- ja osaksi kalastajalappalaisia, jotka saivat pääasiallisen toimeentulonsa juuri metsästyksestä ja kalastuksesta. Tämän vuoksi ja myös estääkseen lappalaisten siirtymisen toisten valtakuntien, Venäjän ja Norjan alueille kruunu pyrki suojaamaan Inari saamelaisia heidän elinkeinonsa harjoittamisessa. Toisaalta kruunu johdonmukaisesti jatkoi jo Kustaa Vaasan 1500-luvulla alulle panemaa uudisasutuspolitiikkaa saadakseen nuo pohjoiset alueet pysytetyksi Ruotsilla. Ruotsinvallan aikana ja vielä osin Venäjän vallan alkuaikoina Enontekiön ja toisaalta Inarin ja Utsjoen maakirjat erosivat eräissä suhteissa toisistaan. Vuoden 1695 ohje oli edellyttänyt, että niissä lapinkylissä, joiden verottamisessa Tanska oli osallisena, pysyttiin vuoden 1695 uudistusta edeltäneen verotuksen pohjalla. Niinpä

näiden kuntien alueilla sijainneiden Tenon, Utsjoen ja Inarin lapinkylien maakirjoissa eriteltiin vuotuisvero (ordinarie räntan), haaksipalkka (haxepalkan) ja laamanninvero sekä lisäksi norjalaisvero niiden osalta, jotka sellaista maksoivat. Enontekiön maakirjassa, joka oli vuoden 1695 ohjeen mukainen, mainittiin sen sijaan vain vuotuisen veron määrä kunkin verovelvollisen osalta. (Wirilander 2001, s. 23-24)

Ilmeisesti tämä hallinnollinen epäselvyys viivytti uudistilojen perustamisen aloitusajankohtaa aina 1830-luvulle asti sillä tuohon mennessä Inariin oli perustettu vasta kolme uudistaloa. Aiemmin saamelaiset ovat leimanneet, että yksi Inarin ensimmäisistä uudistaloista, Henrik Michelinp. Kyrön perustama, olisi suomalaisen perustama. Henrik Kyrö oli kuitenkin henkilökohtaisesti ennen Inariin muuttamistaan merkattuna Kittilän maakirjoihin lappalaiseksi vuosina 1755-1758, aivan kuten hänen esi-isänsäkin, ja se on tiedossa, että hän perusti uudistalon Inariin yhdessä Inarin lappalaisen Henrik Kuvvan kanssa mikä käy ilmi Inarin käräjillä 1.3.1758 (Isak Fellman: Pohjoismaiden historiaa valaisevia asiakirjoja I, Hki 1910, s.163). Henrik saattoi olla Kuvvien vävy sillä hänen vaimonsa nimi oli Carin Henriktr ja sopisi Henrik Kuvvan tyttäreksi. Lisää aihetta tällaiselle olettamukselle antaa Wirilanderin esille nostama kärjäkirja, jossa Henrik Kyrö johti omistusoikeuksia Alajärven kalastukseen Kuvvilta (Wirilander 2001, 31).

1800-luvulla uudistilojen perustaminen jatkui, eri asutuslainsäädännön pohjalta. *Onnela* toteaa edellä viitatussa artikkelissaan (s. 248-249), todettuaan ensin, että Lapin kihlakuntaan perustettiin 1830 – 1901 kaikkiaan 572 tilaa, joista Inariin 104, Enontekiölle 47 ja Utsjoelle 57: ”Käytännössä viimeistään 1800-luvun kuluessa Inarin, Utsjoen ja Enontekiön saamelaisista tuli karjataloutta harjoittavia ”maanviljelijäsaamelaisia”. (Wirilander 2001, s.35).

Kuten sanottu Inariin muodostettiin ns. vanhoja tiloja yhteensä 104 kpl, joista suurin osa on Inarin saamelaisten perustamia. Näille tiloille on isossa jaossa ja siihen liittyvässä vesipiirirajankäynnissä vahvistettu entiseen nautintaan perustuen laajoja oikeuksia valtiolle jääneisiin vesialueisiin mm. Inarinjärveen tilusjärjestelmän ulkopuolisiin vesiin, mm. selkävesiin. Tiloille on myös muodostettu runsaasti niittypalstoja kauempana kantatilasta sijaitseviin alueisiin.

Kannanotto

Inarin vanhojen tilojen, jotka johtavat oikeutensa Inarin historialliseen Lapin kylään, historialliset oikeudet tulee turvata perustuslain mukaisessa hengessä kalastuslain uudistamisessa. Niistä päättämistä ei tule siirtää metsähallitukselle tai saamelaiskäräjien yksinoikeudeksi, vaan niistä päättäminen tulee olla niin kuin tähänkin asti alkuperäisten omistajien asiana.

Tilanne Suomessa on ristiriitainen, sillä yksi peruste alkuperäiskansamääritykselle on se, että kansa on asuttanut aluetta pitkään, kuten Inarin saamelaiset ovat tehneet. Sen sijaan nykyisen rekisteröityjen saamelaisten asuttaminen Suomessa ei täytä em. vaatimusta kuin pienen vähemmistön kohdalla. Kaikilla Inarin saamelaisilla on osoittava asiakirjatodistukset polveutumisestaan Inarin alkuperäisväestöstä ja he voivat todistaa katkeamattomana jatkuneet saamelaiselinkeinonsa, jotka nyt ovat vaarassa. Nykyisellään tilanne on kestävämmällä pohjalla, sillä Inarin saamelaisilla on vaikeuksia tulla kuulluksi.

Suomessa selvittävänä olleet maanomistusoikeudet ja - käyttöoikeudet ovat ristiriidassa Inarin saamelaiden historian kanssa. Inarin saamelaisilla on asiakirjoin osoitettavissa omistusoikeuksia entisten Lapinkyliensä maihin ja vesiin, eikä näitä oikeuksia ei ole kumottu. Nyt näitä oikeuksia ollaan siirtämässä kokonaan ahtaan saamelaismääritelmän nojalle toiselle kansanryhmälle, joka ei ole yhtäjaksoisesti asunut läheskään niin kauan alueella kuin Inarin saamelaiset.

Saamelaisia koskevia päätöksiä pyritään tekemään mielikuvassa, että ennen alueella asuneet Inarin saamelaiset (1700-luku ja sitä ennen) ovat nykyisten olisivat suomalaisten uudisasukkaitten jälkeläisiä ja siten eivät olisi alkuperäiskansaa. Eli todellinen alkuperäiskansa mielletään suomalaisiksi ja alkuperäiskansaksi mielletään Suomeen 1800-luvun loppupuolella Norjasta ja Ruotsista muuttaneiden porosaamelaiden jälkeläiset. Käsitettä hämärtää vielä "perinteisesti asuttamat maat" eli kaikki ne alueet, joihin on historiallisesti paikannettavissa Inarin saamelaiden nauttimat alueet ja heidän lapinkyläoikeudet, jotka ilmenevät 1800-luvulta lähtien perustettujen ns. vanhojen tilojen perustamisasiakirjoissa.

Inarin Lapinkylän vanhat sukualueet

Elämän vakiintuminen Inarin lapinkylän alueella

Inarin vanhin asutus muodostui kaikesta päätellen metsälappalaisista, joiden Tegengren katsoo olleen suuressa määrin vakinaisen asutuksen kannalla. Tätä edustivat heidän talvikylänsä, jotka sijaitsivat yleensä pitkät ajat samassa paikassa. Virrankoski sanoo niiden olleen todellisia puu- ja turvekotien kyliä, joissa lapinkylän väki oli koolla koko talven. Metsälappalaisia oli 1600-luvulla Suomen Lapissa yhdeksän kyläkuntaa, joista laajin oli Inari. Kullakin kylällä oli oma talvikylänsä. Inarin talvikylä luultavasti sijaitsi Pielpajärven tienoilla. Olaf Tresk kertoo, että kylä aiottiin siirtää polttopuun ja poron jäkälän ehtymisen vuoksi jonkin nykyisen Inarin kirkonkylän tienoille, mutta hanketta ei toteutettu, koska Inarin kirkko rakennettiin vähän myöhemmin Pielpajärvelle.

Luultavasti Inarin Lapinkylä jätettiin muiden lapinkylien tapaan kesäksi asumattomaksi ja lappalaiset hajaantuivat kalavesilleen perhekunnittain tai pieninä ryhminä. Inarissa vanhoista asuinpaikkojen merkeistä päätellen Inarinjärvellä ja muiden suurimpien järvien rannoilla saattoi kesäisin asua enemmänkin ihmisiä. Kalastuspaikalle talvikylästä lähdeettiin yleensä koko perhekunnan voimalla ja asetettiin asumaan pitemmäksikin aikaa. Joten inarilaisilla oli sulanveden aikaan ainakin kaksi eri asuinpaikkaa.

Inarin metsälappalaisten elinkeinot eivät edellyttäneet kiertolaiselämää, vaan elämä oli sidottu määrättyihin asuinpaikkoihin. Poroja heillä oli vähän, joten niitä ei tarvinnut paimentaa laajoilla alueilla kulkien. Kalastusta toiseen harjoitettiin samoilla alueilla vuodesta toiseen. Villipeuran metsästäjä joutui tietysti liikkumaan, mutta pitkälle kehitytetty pyyntikulttuuri vaati vakinaisen asuinpaikan. Inarin lappalaisten tärkein riistaeläin oli peura, joka noudatti säännöllisillä vuotuisilla joukkovaelluksillaan aina samoja reittejä. Lisäksi myöhemmin peuran suurpyynnissä käytetyt menetelmät edellyttivät yhteistoimintaa, joten ainakin muutaman perheen oli jo tämänkin vuoksi asuttava lähelläkin peurojen pyyntikauden kuluessa. Toisaalta Inarissa ei aina parhaat kalastus ja peuranpyyntipaikat käyneet yksiin, joten vuoden mittaan täytyi asua kahdessa eri paikassa.

Inarin lappalaiset näyttävät eläneen hajallaan keväästä syksyyn kalastuksen takia, jota he harjoittivat kaukana toisistaan olevissa järvissä. ja talvisaikaan peurojen ja peurojen ja muiden eläinten metsästyksen takia. Kaikki käytettävissä oleva tieto Inarin lappalaisten entisestä elämästä tukee tätä käsitystä. Toisaalta oli myös niin, että työkykyiset miehet joutuivat liikkumaan paljon ja laajalti pyyntiretkillään. Käytettävissä olevat lähteet eivät anna mitään selkeää käsitystä paljonko Inarissa oli 1600-luvulla lappalaisia.

Kuten Itkonen osoittaa on Inarin vanhojen sukujen entisistä asuinpaikoista jonkin verran tietoja tuomiokirjoissa, mutta perimätietojen ja tilan perustamiskirjojen mukaan Aikio-suku asui vanhastaan Pohjois-Inarissa, olin paikkanaan Väylä, Iijärvi, Mihkaljärvi, Syysjärvi, Paksumaa ja Muddusjärvi; myöhemmin mainitaan Könkäänjärvi lähellä Ivalonjoen suuta.

Kuuvan nautintamaita olivat 1700-luvulla Alajärven-Uusoppijoen seudut Inalonjoen suupuolella sekä myöhemmin Naamajärvi Suolisvuonon suulla, Terstojokisuun seutu Muddusjärvellä Peltojärvi y.m. tunturijärvet.

Mattus-suku eleli Länsi-Inarissa Solojärvellä, Paadarjärven Lusmaniemessä ja Junnaksessa, Tirrossa, Keptujoella, Niliniemessä, myöhemmin pohjoisessakin, syysjärvellä ja Jullamojärvellä.

Morottaja-suku kansoitti Inarjärven lounais- ja eteläpuolta, Koppelo, Veskonientä, hieta-, Aku-, Ukon- ja Hammasjärveä; myöhempiä asuinpaikkoja olivat Juutua, Ronkajärvi ja Niliniemi sekä kaakossa Kutu ja Vuoskujärvi. Mujon pieni suku 1700-luvulla Etelä-Inarissa, nyt Paksumaassa ja Säytsjärvellä pohjoisessa,

Musta eli ennen Etelä-Inarissa Väli-Mustolassa ja Paksuvuonossa, sittemmin myös Riutulassa ja Paadarjärvellä.

Paadar-suku aluksi lännessä Paadarjärven Lusmaniemessä ja Koaskimjärvellä myöhemmin sitä paitsi Aksujärvellä pohjoisessa ja sekä Sarmijärvellä, Tullujärvellä ja Tiaisniemessä Paatsjoen puolella.

Palton-suvun asuinmaita on Inarinjärven pohjoisranta: Partakko, Nitsijärvi, nykyään Lemmenjokikin.

Saijets-suku pysytteli pitäjän länsiosissa Juutuan Säisaassa, -nukkkumajoella, Nuottamojärvellä, myöhemmin myös Mahlattinuorassa ja Muddusjärven Leutolahdella, nykyään lisäksi Inarinjoen livana-järvellä sekä Paatsjoen tienoilla Nellimössä.

Sarre-suvun nautintamaihin kuuluivat Länsi-Inarissa Juutuanjoen niska, Menesjoen suu Paadarilla, kortsamijärvi, Verkkajärvi, tuonnoin Juutuakin sekä myöhemmin pitäjän itäsiassa Majavajärvi, Ulkuniemi ja Sulkusjärvi.

Vallen-suku näyttää olleen alkuaan itäinarilainen, mutta se on hajautunut aikojen kuluessa muita enemmän. 1700-luvulla Valleja tavattiin Iijärvellä koillisessa ja Paatsjoella, V:n 1800 paikkeilla Väylässä sekä äskeisen tai nykyisen polven muistannan mukaan Sulkusjärvellä, Surnuvuonon Kapperijoella, Kessivuonossa, Tullujärvellä, Sikastoniemessä, edelleen

Kaamasnuorassa, Könkäänjärvellä, Juutuan lähellä Sarviniemessä, Muddusjärvellä Pahtalassa, Inarijoella ja nykyään Syysjärvelläkin.

Pitäjästä jo ammuin hävinnyt Sauva-suku näyttää asuneen Inarin pohjoisimmassa osassa..." Näin siis kertoo Itkonen Inarin vanhojen lappalaissukujen asuinalueista.

Näille alueille perustivat em. sukuihin kuuluvat ihmiset 1800-luvun aikan uudistaloja oikeuksiensa suojaksi. Tästä Wirilander toteaa mm.: "Lähinnä kärjäpöytäkirjoihin perustuvaa näyttöä on siitä, että kylissä asuvilla perheillä on sekä yksin että yhdessä muiden kanssa ollut kylän rajojen sisäpuolella kalavesiä ja kalastuspaikkoja, riistanpyyntipaikkoja ja laidunalueita asumuksen pihapiiriksi katsottavien alueiden lisäksi ja että ne on otettu huomioon kylälle pantua Lapin veroa sen osakkaiden (perheiden päämiesten) kesken jaettaessa (ns. veromaat, skatteland).

Mitään riidatonta näyttöä ei sen sijaan ole siitä, että lapinkylät olisivat omistaneet alueensa. Kärjäpöytäkirjoista ilmenevissä jutuissa, joissa on vaadittu toisen kylän miehille tai uudisasukkaille rangaistusta ja korvauksia tunkeutumisesta kylän alueelle, tilanne on tavallisesti ollut se, että rajan ylityksen lisäksi tunkeutuja on tehnyt muutakin, kuten asettanut pyydyksiään loukatun kylän osakkaan tai osakkaiden pyyntipaikoille, kalastellut heidän kalavesissään, asettunut asumaan heidän veromaalleen tms.

Se seikka, että rajoja on kylän nimismiehen ja muiden kylän miesten toimesta valvottu, ei yksiselitteisesti viittaa omistusoikeuteen, sillä se voi viitata myös esimerkiksi hallintovallan käyttöön. Inarin kärjäillä 28.-2.1782 (1.3.1782) esillä olleessa jutussa, joka on selostettu edellä, kihlakunnanoikeus on perustellut päätöstään, todettuaan sitä ennen Inarin Lapin maan (kylän) koon (35-40 penikulmaa pitkä ja 20-25 penikulmaa leveä), muun ohella sillä, että lappalaisrahvaalla on oikeus pyydystää avoimella maalla, joka tässä tuomiokunnassa on jakamatta, villipeuroja millä paikalla hyvänsä niitä tavataan..."Edellä selostetusta kärjäpöytäkirja-aineistosta päätellen Inarin metsästäjä ja kalastaja lappalaisilla on ollut veromaihinsa oikeus, joka rinnastuu nykyisen käsityksen mukaiseen omistajanhallintaan." Vastaavia asiakirjanäyttöjä ei löydy vuoden 1852 entisen Inarin lapinkylän alueelle Norjasta muuttaneilla porosaamelaisilla. Tällä hetkellä on riittävästi virallisia asiakirjoja, joiden nojalla pohjoisten kuntien isojako voitaisiin milloin tahansa saattaa päätökseen.

Vanhojen lapinkylien jälkeläisten perustamat tilat johtavat suoraan juurensa vanhan Inarin lapinkyliin. Joten näyttö siitä ketkä ovat Inarin historiallisen lapinkylän oikeuksien omistajia katkeamattoman polveutumisen perusteella osoittaa, että suurin osa saamelaisrekisteriin merkityistä ei ole esittää asiakirjoihin perustuvaa näyttöä alkuperäisyydestään Inarin saamelaisten vanhoihin sukualueisiin.

**Martti Peltomaan eriävä mielipide Inarin kalastusalueen lausuntoon ” INARIN
KALASTUSALUEEN LAUSUNTO KALASTUSLAIN KOKONAISUUDISTUKSESTA ”**

Lausunto:

Kalastuslakiesitys on Inarin, Utsjoen ja Enontekiön kuntien osalta valmistettava uudelleen kuntien erityisolosuhteista johtuen.